

4. Η πορεία προς τη δημοκρατία

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. α) Να αναφέρετε τις πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες που οδήγησαν στην καταγραφή του εθιμικού δικαίου και στη θέσπιση νέων νόμων κατά την αρχαϊκή εποχή.
β) Να επισημάνετε τις συνέπειες της καταγραφής των νόμων στις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις της εποχής.

2.

ΠΗΓΗ 1

“Επειδή ο Σόλων έβλεπε το λαό να κατέχεται από θρασύτητα, λόγω της κατάργησης των χρεών, δημιούργησε και δεύτερη βουλή (εκτός από τη Βουλή του Αρείου Πάγου), αφού επέλεξε εκατό άνδρες από καθεμιά από τις τέσσερις φυλές. Ως έργο της όρισε να κρίνει και να αποφασίζει για διάφορα θέματα πριν συζητηθούν στην Εκκλησία του Δήμου και να μην επιτρέψει να εισάγεται στην Εκκλησία του Δήμου κανένα ζήτημα χωρίς αυτή να έχει διατυπώσει τη γνώμη της γι’ αυτό. Τη βουλή του Αρείου Πάγου την όρισε επιτηρητή σε όλα και φύλακα των νόμων, πιστεύοντας πως η πόλη με τις δύο βουλές, σαν πλοίο που έχει ρίξει δύο άγκυρες, θα κλυδωνιζόταν λιγότερο και ο λαός θα έμενε πιο ήρεμος”.

Πλουτάρχου, Σόλων, 19

Με βάση το κείμενο και τις ιστορικές σας γνώσεις:

- α) Να προσδιορίσετε τη σύνθεση της Βουλής των 400 και τις αρμοδιότητές της.
- β) Να εξηγήσετε γιατί η σύσταση της Βουλής των 400 αποτελεί ένα από τα μέτρα του Σόωνα που διαμόρφωσαν το δημοκρατικό χαρακτήρα του αθηναϊκού πολιτεύματος.

3.

ΠΗΓΗ 1

“... Στους Θήτες δεν ανέθεσε καμιά αρχή, μόνο συμμετείχαν στα δημόσια με το να παίρνουν μέρος στις λαϊκές συνελεύσεις και τα λαϊκά δικαστήρια. Αυτό το δικαίωμα των Θητών στην αρχή ήταν ασήμαντο, ύστερα όμως έγινε σπουδαίο, γιατί οι πιο πολλές διαφορές των πολιτών κατέληγαν στους δικαστές, καθώς μάλιστα ο Σόλων είχε ορίσει να εφεσιβάλλονται στο Ηλιακό δικαστήριο όλες οι αποφάσεις των διαφόρων αρχών”.

Πλουτάρχου, Σόλων, 18

ΠΗΓΗ 2

“Φαίνεται ότι στις μεταρρυθμίσεις του Σόλωνα τρία ήταν τα πιο δημοκρατικά μέτρα: πρώτο και σπουδαιότερο όλων η απαγόρευση της συνάψεως δανείων με υποθήκη τα σώματα· έπειτα, το δικαίωμα που δόθηκε στον καθένα να καταφεύγει στο δικαστήριο για την υπεράσπιση οποιουδήποτε είχε αδικηθεί· και τρίτο μέτρο, το οποίο θεωρείται ότι κατ’ εξοχήν ισχυροποίησε τη μερίδα του λαού, είναι η δυνατότητα να εφεσιβάλλονται οι αποφάσεις των διαφόρων αρχών στο λαϊκό δικαστήριο της Ηλιαίας, επειδή, όταν ο λαός είναι κύριος της ψήφου του, γίνεται κύριος και του πολιτεύματος”.

Αριστοτέλη, Αθηναίων Πολιτεία, 9.1

Αφού μελετήσετε προσεκτικά τις πηγές 1 και 2, να εξηγήσετε γιατί η Ηλιαία απέτελεσε σημαντική κατάκτηση του λαού στον τομέα απονομής της δικαιοσύνης και σπουδαίο σταθμό στην πορεία προς τη δημοκρατία.

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

- α) Να ονομάσετε τους σημαντικότερους αισυμνήτες.
 - β) Να αναφέρετε τις αρμοδιότητες που είχαν και τα προβλήματα που αντιμετώπισαν.
2. Να επισημάνετε τις επιπτώσεις του έργου των αισυμνητών στις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις της εποχής.
3. α) Ποιο το νοηματικό περιεχόμενο του όρου **“τιμοκρατία”** ή **“εκ τιμημάτων πολιτεία”**;
 - β) Να ονομάσετε τα τέσσερα τέλη στα οποία διαίρεσε ο Σόλων τους Αθηναίους και να αναφέρετε το κριτήριο στο οποίο στηρίχθηκε η διαίρεση αυτή.
4. α) Να αναφέρετε τους παράγοντες που ευνόησαν την εγκαθίδρυση τυραννικών καθεστώτων.
 - β) Πώς εξηγείτε το γεγονός ότι η τυραννίς ήταν το βραχυβιότερο από όλα τα πολιτεύματα;
5. Να παρουσιάσετε τα μέσα που μεταχειρίστηκαν οι τύραννοι για να καταλάβουν την εξουσία και τα μέτρα που πήραν για να στερεώσουν το καθεστώς τους.

Συνδυασμός ερωτήσεων πολλαπλής επιλογής και σύντομης απάντησης

1. A. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση, τοποθετώντας σε κύκλο το γράμμα αριθμησής της.
Ο Σόλων εξασφάλισε τη διεύρυνση του σώματος ενεργών πολιτών στο αθηναϊκό πολίτευμα:
- α) με τη διαίρεση των Αθηναίων σε τέσσερα τέλη, ανάλογα με τα ετήσια εισοδήματά τους
 - β) με την παραχώρηση στους τριακοσιομέδιμνους (ιππείς) του δικαιώματος να εκλέγονται στα ανώτερα αξιώματα
 - γ) με την εισδοχή των ζευγίων στην Εκκλησία του Δήμου
 - δ) με την παροχή πολιτικών δικαιωμάτων στους Θήτες
- B. Να προσδιορίσετε τα δημοκρατικά στοιχεία του τιμοκρατικού πολιτεύματος του Σόλωνα.
2. A. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση, τοποθετώντας σε κύκλο το γράμμα αριθμησής της.
Οι νομοθέτες ή αισυμνήτες:
- α) ήταν αριστοκράτες που θέλησαν να θέσουν νόμους που εξυπηρετούσαν τα συμφέροντα των ευγενών
 - β) ήταν προσωρινοί κυβερνήτες που αποκλειστικό σκοπό είχαν να προασπίσουν τα συμφέροντα του λαού
 - γ) κατέγραψαν τους μέχρι τότε υπάρχοντες προφορικούς νόμους κατακτώντας την εξουσία με τη βία
 - δ) θέλησαν να εξομαλύνουν τις διαφορές μεταξύ των ευγενών-πλουσίων και των φτωχών.
- B. Με ποια μέτρα πέτυχαν το σκοπό τους;

Συνδυασμός ερωτήσεων του τύπου «σωστό-λάθος» και σύντομης απάντησης

- A.** Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας Χ στο αντίστοιχο τετραγωνάκι.
- B.** Στη συνέχεια, κάθε πρόταση που θεωρήσατε Λανθασμένη, να την αναδιατυπώσετε στη διάστικτη κενή γραμμή, ώστε να γίνει σωστή.

	Σωστό	Λάθος
α) Η πρώτη διεύρυνση του σώματος των ενεργών πολιτών στην Αθήνα έγινε από το Δράκοντα.	☐	☐
β) Στα τιμοκρατικά καθεστώτα αναλάμβαναν την άσκηση εξουσίας μόνο πολίτες που ανήκαν στην τάξη των ευγενών.	☐	☐
γ) Οι πρώτοι νομοθετικοί κώδικες εξυπηρετούσαν κατά κανόνα τα συμφέροντα των ευγενών.	☐	☐
δ) Οι θήτες είχαν πρόσβαση σε όλα τα δημόσια αξιώματα στο τιμοκρατικό πολίτευμα του Σόλωνα.	☐	☐
ε) Στη Βουλή των 400 συμμετείχαν όσοι ανήκαν στα τρία πρώτα τέλη.	☐	☐
στ) Ο Σόλων κατάργησε τη Βουλή του Αρείου Πάγου.	☐	☐
ζ) Ένας από τους παράγοντες που συνέβαλαν στην εγκαθίδρυση τυραννικών καθεστώτων υπήρξε η αύξηση του πλούτου.	☐	☐
η) Οι περισσότεροι τύραννοι προέρχονταν από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα.	☐	☐

5. Η δημοκρατική πόλη

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Λαμβάνοντας υπόψη σας την κρίση του Αριστοτέλη ότι η πολιτεία του Κλεισθένη ήταν πιο δημοκρατική από την πολιτεία του Σόλωνα (*Αθηναίων Πολιτεία*, 22.1: “Τούτων δε γενομένων δημοτικωτέρα πολύ της Σόλωνος εγένετο η πολιτεία”), να αναφέρετε τις πολιτειακές μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη και να επισημάνετε τις συνέπειές τους στη μετεξέλιξη του αθηναϊκού πολιτεύματος.

2.

ΠΗΓΗ 1

“Οι δημοκρατικές πόλεις, για τούτο το λόγο θεσπίζουν τον οστρακισμό· γιατί τούτες φαίνεται πως πάνω απ’ όλα επιδιώκουν την ισότητα. Έτσι οστράκιζαν και απομάκρυναν από την πόλη για ορισμένα χρόνια όσους φαίνονταν να υπερέχουν σε δύναμη, είτε διότι ήταν πλούσιοι, είτε διότι είχαν πολλές φιλίες είτε διότι, για κάποιον άλλο λόγο, είχαν πολιτική ισχύ”.

Αριστοτέλη, *Πολιτικά*, 1284α 17-22

ΠΗΓΗ 2

“Και αφού συγκεντρώθηκαν απ’ όλες τις μεριές στην πόλη, εξοστράκισαν τον Αριστείδη ονομάζοντας το φθόνο τους για τη δόξα του σε φόβο για το ενδεχόμενο της τυραννίδας”.

Πλουτάρχου, *Αριστείδης*, 7. 2

ΠΗΓΗ 3

“Και ήρθε ύστερα η εξορία (του Θεμιστοκλή) που του την επιβάλανε οι Αθηναίοι γιατί ήθελαν να μειώσουν τη μεγάλη προβολή και υπεροχή του, κατά πως το συνήθιζαν να κάνουν σε όλους, για τους οποίους νόμιζαν πως είχαν αποκτήσει μεγάλη δύναμη και είναι αταίριαστοι μέσα στην ισότητα της δημοκρατίας. Ήταν λοιπόν ο εξοστρακισμός όχι τιμωρία, αλλά μια ικανοποίηση και μια εκτόνωση του φθόνου, που χαιρείται όταν πέφτουν εκείνοι που βρίσκονται ψηλά και είναι γεμάτος από επιθυμία για τούτο το πέσιμό τους”.

Πλουτάρχου, *Θεμιστοκλής*, 22. 4-5, εκδ. Κάκτος, 1992

Να επισημάνετε τις θετικές και αρνητικές πλευρές της εφαρμογής του οστρακισμού.

3. ΠΗΓΗ

Η ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΤΟΥ ΕΦΙΑΛΤΗ

“Καθώς όμως ο λαός αποκτούσε μεγαλύτερη δύναμη, ο Εφιάλτης, γιος του Σοφωνίδα, που είχε τη φήμη αδέκαστου και αφοσιωμένου στο πολίτευμα, έγινε αρχηγός των δημοκρατικών και στράφηκε εναντίον της βουλής του Αρείου Πάγου. Πρώτα απ’ όλα απομάκρυνε πολλούς αρεοπαγίτες κάνοντάς τους δίκη για τον τρόπο με τον οποίο είχαν διοικήσει. Έπειτα ... αφαίρεσε από τον Άρειο Πάγο όλες τις πρόσθετες εξουσίες με τις οποίες είχε την περιφρούρηση του πολιτεύματος, και άλλες έδωσε στους πεντακοσίους, άλλες στην εκκλησία του δήμου, άλλες στα δικαστήρια ... Μετά από μικρό χρονικό διάστημα σκοτώθηκε ο Εφιάλτης, δολοφονημένος από τον Αριστόδικο τον Ταναγραίο”.

Αριστοτέλη, Αθηναίων Πολιτεία, 25

Με βάση το παράθεμα και τις ιστορικές σας γνώσεις:

- α) Να εκθέσετε το περιεχόμενο της μεταρρύθμισης του Εφιάλη το 462 π.Χ.
- β) Να εξηγήσετε γιατί η μεταρρύθμιση αυτή θεωρείται σημαντική για την εξέλιξη της αθηναϊκής δημοκρατίας.

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να αναφέρετε τους τομείς της δημόσιας ζωής στους οποίους ασκούσε άμεσο ή έμμεσο έλεγχο η Βουλή των 500.
2. α) Ποια ήταν τα στοιχεία που ελέγχονταν κατά τη διαδικασία της δοκιμασίας για την ανάληψη του βουλευτικού αξιώματος;
β) Ποιο άλλο σώμα εκτός από τη Βουλή είχε τη δυνατότητα άσκησης ελέγχου των οργάνων διοίκησης;
γ) Πού αποσκοπούσε, κατά τη γνώμη σας, το μέτρο της “δοκιμασίας”;
3. Να προσδιορίσετε το νοηματικό περιεχόμενο των όρων:
α) **απροβούλευτον**
β) **συκοφάντες**
γ) **επιστάτης των πρυτάνεων**
δ) **γραφή παρανόμων**
4. Να αναφέρετε τους τομείς της δημόσιας ζωής στους οποίους εκτείνονταν οι αρμοδιότητες της Εκκλησίας του Δήμου.

5. Οι “δεινοί ρήτορες υπήρξαν ευλογία και κατάρα για την πολιτική ζωή της κλασικής Αθήνας”. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω θέση εκθέτοντας σύντομα τα μειονεκτήματα και τα πλεονεκτήματα του ρόλου των ρητόρων στην πολιτική ζωή.
6. Να αναφέρετε τις αρμοδιότητες των δέκα στρατηγών, τη διαδικασία της εκλογής τους και τη διάρκεια της θητείας τους.
7. Να αναφέρετε τα σώματα τα οποία είχαν δικαστικές αρμοδιότητες στην Αθήνα του 5ου αιώνα π.Χ. και να προσδιορίσετε τους τομείς στους οποίους εκτείνονταν οι αρμοδιότητες καθενός από τα σώματα αυτά.
8. Να αναφέρετε τον ακριβή αριθμό των μελών της Ηλιαίας, τη διαδικασία της εκλογής τους και την κοινωνική προέλευσή τους.
9. Να προσδιορίσετε τις κύριες ιδέες στις οποίες βασιζόταν η ποινική νομοθεσία της αρχαίας Αθήνας.

Συνδυασμός ερωτήσεων πολλαπλής επιλογής και σύντομης απάντησης

1. A. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση, τοποθετώντας σε κύκλο το γράμμα αριθμησής της.
Ο Περικλής, το 451 π.Χ., εισηγήθηκε νόμο σύμφωνα με τον οποίο πολιτικά δικαιώματα αποκτούσαν μόνο όσοι είχαν και τους δύο γονείς Αθηναίους πολίτες. Η ρύθμιση αυτή αποσκοπούσε στο:
 - α) να αποκλείσει από τα αξιώματα της πόλης τους Θήτες
 - β) να αφαιρέσει από τους μετοίκους το δικαίωμα συμμετοχής στην Εκκλησία του Δήμου
 - γ) να εμποδίσει τη γέννηση νόθων παιδιών
 - δ) να αποτρέψει την ενίσχυση της δύναμης των αριστοκρατικών γενών.
- B. Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

2. A. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση, τοποθετώντας σε κύκλο το γράμμα αριθμησής της.
Στην εποχή του Αριστοτέλη ο μισθός για έναν απλό βουλευτή ήταν 5 οβολοί την ημέρα και για τους πρυτάνεις 1 δραχμή, περίπου όσο και η ημερήσια αμοιβή ενός εργάτη. Η βουλευτική αποζημίωση, επομένως, δεν ήταν αξιόλογη. Αυτό συνέβαινε, επειδή:
- α) στην εποχή του Αριστοτέλη ο ρόλος της βουλής των 500 είχε υποβαθμιστεί
 - β) μέλη της βουλής μπορούσαν να είναι μόνο εύποροι πολίτες, χωρίς οικονομικά προβλήματα
 - γ) η οικονομική κατάσταση της Αθήνας δεν επέτρεπε αύξηση της βουλευτικής αποζημίωσης
 - δ) η βουλευτική αποζημίωση δεν έπρεπε να αποτελεί το βασικό κίνητρο για τη διεκδίκηση του αξιώματος του βουλευτή
- B. Να αναφέρετε τους τομείς της δημόσιας ζωής στους οποίους ασκούσε άμεσο ή έμμεσο έλεγχο η Βουλή των 500.
3. A. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση, τοποθετώντας σε κύκλο το γράμμα αριθμησής της.
Ο επώνυμος άρχων:
- α) επέβλεπε τις τελετές ταφής των νεκρών του πολέμου
 - β) ασκούσε έργο υψηλής επιστάσις σε θέματα νομοθετικά και δικαστικά
 - γ) έδινε στο έτος της θητείας του το όνομά του
 - δ) είχε την προεδρία του Αρείου Πάγου
- B. Να αναφέρετε τα καθήκοντα των εννέα αρχόντων στην Αθήνα της κλασικής εποχής.
4. A. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση, τοποθετώντας σε κύκλο το γράμμα αριθμησής της.
Η γραφή παρανόμων ήταν μήνυση που απευθυνόταν:
- α) στους συκοφάντες, πολίτες δηλαδή που κατηγορούσαν συμπολίτες τους προκειμένου να έχουν οικονομικό όφελος
 - β) στους άρχοντες, οι οποίοι είχαν κάνει κατάχρηση της εξουσίας που τους είχε δώσει ο λαός
 - γ) σε αθηναίους πολίτες, οι οποίοι αμελούσαν το καθήκον συμμετοχής τους στις συνεδριάσεις της Εκκλησίας του Δήμου
 - δ) σε οποιονδήποτε πολίτη, ο οποίος επεδίωκε τη θέσπιση νόμου που παραβίαζε την υπάρχουσα νομοθεσία
- B. Να εξηγήσετε τους λόγους που οδήγησαν στη θέσπιση της γραφής παρανόμων.

Ερώτηση διάταξης

Διευκρινίστε ποια από τα παρακάτω όργανα εξουσίας ανήκουν στο πολίτευμα της Σπάρτης και ποια σε εκείνο της Αθήνας της κλασικής εποχής:

*απέλλα, βουλή των 500, γερουσία, Εκκλησία του Δήμου,
οι δύο βασιλείς, ο Άρειος Πάγος, οι εννέα άρχοντες, η Ηλιαία, οι πέντε έφοροι*

Σπάρτη	Αθήνα

Στη συνέχεια, να κατατάξετε τα όργανα αυτά σε δύο ομάδες με βάση το δημοκρατικό ή τον αριστοκρατικό χαρακτήρα τους.

ΟΜΑΔΑ Α <i>Δημοκρατικός χαρακτήρας</i>	ΟΜΑΔΑ Β <i>Αριστοκρατικός χαρακτήρας</i>

Ερώτηση αντιστοίχισης

Να ενώσετε με ένα βέλος κάθε δεδομένο της στήλης Α με εκείνο από τα δεδομένα της στήλης Β, με το οποίο συνδέεται άμεσα. (Να έχετε υπόψη σας ότι κάποια δεδομένα της στήλης Β είναι περιττά).

Α.	Β.
1. Αρχων βασιλεύς	α. εκδίκηση υποθέσεων φόνου εκ προμελέτης, δηλητηρίασης και εμπρησμών κατοικημένων σπιτιών
2. Έξι θεσμοθέτες	β. προκαταρκτική δοκιμασία των πολιτών που επρόκειτο να αναλάβουν τα αξιώματα των εννέα αρχόντων
3. Άρειος Πάγος	γ. εκδίκηση επί τόπου διαφορών
4. Δέκα στρατηγοί	δ. επίβλεψη κάποιων εορτών και προετοιμασία των μυστηρίων
5. 51 Εφέτες	ε. λήψη αποφάσεων για πόλεμο ή ειρήνη
6. Πολέμαρχος	στ. άσκηση εκτελεστικής εξουσίας στην Αθήνα του 5ου αιώνα π.Χ.
7. 30 περιοδεύοντες δικαστές	ζ. άσκηση έργου υψηλής επιστασίας σε θέματα νομοθετικά και δικαστικά η. εκδίκηση υποθέσεων των μετοίκων και των ξένων θ. εκδίκηση υποθέσεων φόνου εξ αμελείας και ηθική αυτοουργία για φόνο

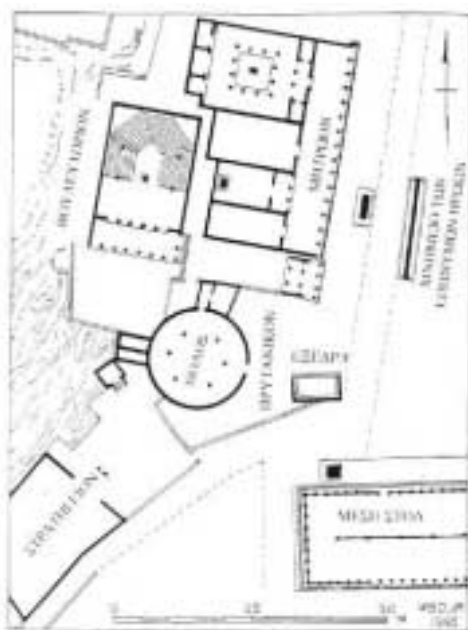
Εργασία για το σπίτι

ΕΙΚΟΝΑ 1

Η Δυτική πλευρά. Άποψη από τα Νοτιοανατολικά, 2ος αι. μ.Χ. Μακέτα.

ΕΙΚΟΝΑ 2

Σχέδιο των δημοσίων οικοδομημάτων της δυτικής πλευράς.

Η Αγορά αποτελούσε το κέντρο της δημόσιας ζωής της πόλης. Αφού παρατηρήσετε τις εικόνες καθώς και την εικόνα του σχολικού σας βιβλίου (σ. 167), να κάνετε ένα υπόμνημα των οικοδομημάτων που σχετίζονται με τη δημόσια ζωή της πόλης και μια σύντομη περιγραφή της λειτουργίας του καθενός.

Εργασία για το σπίτι

ΠΗΓΗ 1

XIV. Ο Πεισίστρατος, ο οποίος εθεωρείτο εντελώς αφοσιωμένος στη δημοκρατία και είχε αποκτήσει μεγάλη φήμη στον πόλεμο κατά των Μεγαρέων, τραυματίστηκε μόνος του και κατόρθωσε να πείσει το λαό, αφού ισχυρίστηκε ότι ο τραυματισμός του οφειλόταν στους πολιτικούς του αντιπάλους να του παραχωρήσουν σωματοφυλακή· η σχετική πρόταση υποβλήθηκε από τον Αριστίωνα. Αφού λοιπόν του έδωσαν τους λεγόμενους ροπαλοφόρους, ο Πεισίστρατος εκήρυξε με τη βοήθειά τους επανάσταση κατά της δημοκρατίας και κατέλαβε την Ακρόπολη, τριαντάένα χρόνια μετά τη νομοθεσία του Σόλωνα, όταν ήταν άρχοντας ο Κωμέας. 2. Λέγουν ότι ο Σόλων, όταν ο Πεισίστρατος ζητούσε σωματοφυλακή, αντέκρουσε τούτο αφού είπε ότι ο αυτών ήταν σοφότερος από τους μεν και γενναιότερος από τους δε· διότι από όσους δεν καταλάβαιναν ότι ο Πεισίστρατος απέβλεπε στην τυραννία, από αυτούς ήταν σοφότερος, από όσους δε το ε γνώριζαν και εσιωπούσαν, γενναιότερος. Και επειδή δεν έπειθε το λαό με τα λόγια του, εκρέμασε τα όπλα μπροστά στην πόρτα του σπιτιού του και είπε ότι ο ίδιος είχε συντρέξει την πατρίδα του όσο μπορούσε (διότι ήταν πολύ ηλικιωμένος πλέον), παρακινούσε όμως και τους άλλους να κάμουν το ίδιο. 3. Ο Σόλων δεν κατόρθωσε τίποτε τότε με τις προτροπές του· ο δε Πεισίστρατος αφού πήρε την εξουσία, κυβερνούσε μάλλον ως πολιτικός νομοταγής παρά ως τύραννος.

Αριστοτέλη, Αθηναίων Πολιτεία, κεφ. XIV, εκδ. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα

ΠΗΓΗ 2

XIV. Κατ' αυτό τον τρόπο λοιπόν εγκαθιδρύθηκε κατ' αρχήν η τυραννία του Πεισιστράτου και αυτές υπήρξαν οι φάσεις αυτής. 2. Ο Πεισίστρατος κυβερνούσε την πόλη, όπως ελέγχθη, με μετριοπάθεια και μάλλον ως πολιτικός νομοταγής παρά ως τύραννος. Γενικά, ήταν φιλόανθρωπος, ήπιος και επιεικής προς τους ενόχους, ιδιαίτερα δε προκατέβαλλε ως δάνειο χρήματα στους πτωχούς για τις εργασίες τους, κατά τρόπον ώστε να συντηρούνται από την καλλιέργεια της γης. 3. Ενεργούσε έτσι για δύο λόγους: για να βρίσκονται διασκορπισμένοι στην εξοχή, αντί να περνούν τις ώρες τους μέσα στην πόλη, και για να μην έχουν μήτε την όρεξη μήτε τον καιρό να καταγίνονται με τα ζητήματα του κράτους, εφόσον θα έχουν κάποια μέτρια ευπορία και θα είναι απορροφημένοι από τις ασχολίες τους. 4. Ταυτόχρονα, με το να καλλιεργείται η εξοχή, ηύξαναν και τα δικά του εισοδήματα· διότι εισέπραττε φόρο από τα προϊόντα. 5. Γι' αυτό το σκοπό διόρισε και τους δικαστές των δήμων κι ο ίδιος έβγαινε συχνά στην εξοχή, επιθεωρώντας και συμφιλιώνοντας όσους είχαν διαφορές, για να τους εμποδίζει να κατεβαίνουν στην πόλη και να παραμελούν την εργασία τους.

Αριστοτέλη, Αθηναίων Πολιτεία, κεφ. XIV

ΠΗΓΗ 3

Μάζεψε λοιπόν οπαδούς, έγινε αρχηγός των Υπερακρίων και με τους Ορεινούς εφάρμοσε το εξής σχέδιο: Αυτοτραυματίστηκε, πλήγωσε και τα μουλάρια του, και αφού μπήκε στην αγορά, με την άμαξά του δείχνοντας ότι τάχα ξέφυγε από τους εχθρούς του που του επιτέθηκαν καθώς πήγαινε στα κτήματά του, ζήτησε την προστασία του δήμου. Θύμισε στους Αθηναίους τα κατορθώματά του στην εκστρατεία κατά των Μεγάρων, όπως και το ότι είχε κυριέψει τη Νίσαια και άλλα σημαντικά κατορθώματά του και ζήτησε προσωπική φρουρά. Ο δήμος τότε, ξεγελάστηκε και του επέτρεψε να διαλέξει τριακόσιους πολίτες για φρουρά. Ο Πεισίστρατος, τότε, τους μετέτρεψε από δορυφόρους σε ροπαλοφόρους, δίνοντάς τους ρόπαλα αντί για δόρατα και τον ακολουθούσαν πιστά σε κάθε μετακίνησή του. Η φρουρά αυτή επαναστάτησε και μαζί του κατέλαβε την Ακρόπολη. Από τότε ο Πεισίστρατος κυβερνούσε την Αθήνα με σύνεση, χωρίς να αλλάξει θεσμούς και νόμους. Σεβάστηκε το καθεστώς που υπήρχε και διοίκησε καλά και συνετά την πόλη.

Ηροδότου, Ιστορία, βιβλίο Α', κεφ. 59, εκδ. Επικαιρότητα

ΠΗΓΗ 4

Ο Πεισίστρατος είχε το χάρισμα του λόγου και στις επαφές του γινόταν αγαπητός, βοηθούσε τους φτωχούς και ήταν επιεικής και μετρημένος στα πολιτικά πάθη. Αλλά και όσα χαρίσματα δεν είχε από φυσικού του, και σ' αυτά τον πίστευαν, μάλιστα πιο πολύ από εκείνους που τα είχαν πραγματικά, γιατί ήξερε να υποκρίνεται: έδειχνε πως είναι συντηρητικός, σοβαρός και μεγάλος φίλος της ισότητας και εναντιωνόταν σε όποιον ήθελε ανατροπή του καθεστώτος και μεταρρυθμίσεις· με αυτά ξεγελούσε τους πολλούς. Αλλά ο Σόλων κατάλαβε γρήγορα τα φρονήματά του και είδε πολύ καλά πρώτος την επιβουλή του. Δεν τον μίσησε όμως γι' αυτό, μόνο προσπαθούσε να τον ημερώσει και τον συμβούλευε· έλεγε μάλιστα και στον ίδιο και σε άλλους πως, αν κάποιος του έβγαζε από την ψυχή τη φιλαρχία και του έσβηνε τη νοσηρή δίψα της τυραννίας, τότε δεν θα υπήρχε άλλος κανένας καλύτερος πολίτης, με τόσην αρετή προικισμένος...

Πλουτάρχου, Σόλων, κεφ. 29

ΠΗΓΗ 5

Ο ουσιαστικός παράγοντας είναι το αποτέλεσμα που έχει στον κοινό άνθρωπο η αντικατάσταση τη αριστοκρατικής μερίδας από ένα σταθερό, συνεχές και προστατευτικό καθεστώς. Παλιότερα ένας φτωχός μπορούσε να προσφύγει μόνον στον πάτρωνα του, που ανήκε στην ανώτερη τάξη και του οποίου η θέση στα πολιτικά πράγματα ήταν αβέβαιη, ενώ οι ενέργειές του δεν ξεπερνούσαν το επίπεδο του κομματικού ανταγωνισμού. Στο πρόσωπο του τυράννου είχε έναν αφέντη, αλλά έναν αφέντη που η θέση του ήταν εξασφαλισμένη και οι αποφάσεις του δεσμευτικές για τους άλλους. Παράλληλα είχε έναν αφέντη, που ευνοούσε τους μικρούς γαιοκτήμονες και υιοθετούσε μέτρα ευνοϊκά για την βιοτεχνία και το εμπόριο. Η περιγραφή του Πεισίστρατου από τον Αριστοτέλη, όπου τον παρουσιάζει ως ηγέτη του δήμου, αν και δεν είναι μια σωστή περιγραφή του τρόπου που τον ανέδειξε στην εξουσία, μπορεί να σταθεί αν θεωρηθεί πως αναφέρεται στον τρόπο που χρησιμοποίησε την εξουσία όταν την κατέλαβε.

A. Andrewes, Η τυραννία στην αρχαία Ελλάδα, σσ. 157-158

Με βάση τις πηγές 1, 2, 3, 4 και 5 και τη βιβλιογραφία να σκιαγραφήσετε το πορτρέτο του Πεισίστρατου περιγράφοντας τις πολιτικές του ενέργειες με τα εξής κριτήρια - κατηγορίες: πολιτικές αρχές, πολιτική πρακτική, τρόπος άσκησης εξουσίας.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

- ♦ A. Andrewes, *Η τυραννία στην αρχαία Ελλάδα*, εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα, 1982
- ♦ Cl. Mossé, *Οι τύραννοι στην αρχαία Ελλάδα*, εκδ. το Άστυ, Αθήνα, 1989, σσ. 59-89.

Εργασία για το σχολείο

ΠΗΓΗ 1

Ο νόμος που ακολουθεί, γνωστός και ως ψήφισμα του Δημόφαντου, ψηφίστηκε από την αθηναϊκή Εκκλησία του δήμου το έτος 410 π.Χ., ένα χρόνο μετά το ολιγαρχικό πολίτευμα των τετρακοσίων (411 π.Χ.), και αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά κείμενα που μας κληροδότησαν οι Αρχαίοι.

“...Αν κάποιος ανατρέψει το δημοκρατικό πολίτευμα ή, μετά από την ανατροπή του, ασκήσει κάποιο αξίωμα, να είναι εχθρός των Αθηναίων και να θανατώνεται χωρίς να τιμωρείται ο φονιάς του· και να ανήκει στο δημόσιο η περιουσία του και το ένα δέκατο στη θεά (Αθηνά). Εκείνος που θα σκοτώσει όποιον διέπραξε μια τέτοια πράξη καθώς και ο ηθικός αυτουργός, ας είναι αγνοί και απαλλαγμένοι από κάθε ιεροσυλία. Και ας ορκιστούν όλοι οι Αθηναίοι ανεξαιρέτως, κατά φυλές και κατά δήμους, με θυσίες που τελούνται με όλες τις καθιερωμένες τελετές, ότι θα φονεύσουν εκείνον που θα κάνει αυτά”.

Ανδοκίδης, *Περί των Μυστηρίων*, 96-98

- Πώς κρίνετε τις προβλεπόμενες ποινές για όσους θα αποτολμούσαν να καταλύσουν τη δημοκρατία ή να συνεργαστούν με οποιοδήποτε τρόπο με τους σφετεριστές της εξουσίας;

ΠΗΓΗ 2

Άρθρον 120 του Συντάγματος (Εφημερίς της Κυβερνήσεως, τεύχος πρώτον, αριθμός φύλλου 111 / 9 Ιουνίου 1975):

1. Το παρόν Σύνταγμα, ψηφισθέν υπό της Ε΄ Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων, υπογράφεται υπό του Προέδρου αυτής και δημοσιεύεται υπό του προσωρινού Προέδρου της Δημοκρατίας δια της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως δια διατάγματος προσυπογραφομένου υπό του Υπουργικού Συμβουλίου τίθεται δε εις ισχύν από της ενδεκάτης Ιουνίου 1975.
2. Ο σεβασμός προς το Σύνταγμα και τους συνάδοντας προς αυτό νόμους και η αφοσίωσις προς την Πατρίδα και την Δημοκρατίαν συνιστούν θεμελιώδη υποχρέωσιν πάντων των Ελλήνων.
3. Ο καθ' οιονδήποτε σφετερισμός της λαϊκής κυριαρχίας και των εκ ταύτης απορρεουσών εξουσιών διώκεται άμα τη αποκατάστασει της νομίμου εξουσίας, αφ' ης άρχεται και η παραγραφή του εγκλήματος.
4. Η τήρησις του Συντάγματος επαφίεται εις τον πατριωτισμόν των Ελλήνων, δικαιουμένων και υποχρεουμένων εις την δια παντός μέσου αντίστασιν κατά οιουδήποτε επιχειρούντος την βίαιαν κατάλυσιν αυτού.

Να συγκρίνετε τις σχετικές προτάσεις του νόμου του Δημόφαντου με το άρθρο 120 του σημερινού Συντάγματός μας και να διατυπώσετε τα συμπεράσματά σας.

Εργασία για το σπίτι

ΠΗΓΗ 1

“Ο Περικλής πρώτος έδωσε μισθό στους δικαστές για να συναγωνιστεί τον Κίμωνα που ήταν πλούσιος και ξόδευε για το λαό ... Μερικοί τον κατηγορούν ότι από τότε χειροτέρεψε η κατάσταση επειδή παρευρισκόταν στην κλήρωση όποιος τύχαινε και όχι οι ευκατάστατοι. Άρχισαν επίσης να χρηματίζονται οι δικαστές και πρώτος έδωσε το παράδειγμα ο Άνυτος μετά τη στρατηγία του στην Πύλο. Όταν κατηγορήθηκε από μερικούς ότι έχασε την Πύλο, δωροδόκησε το δικαστήριο και αθωώθηκε...”

Αριστοτέλη, Αθηναίων Πολιτεία, 27

ΠΗΓΗ 2

“... αλλά το εξής πες μου ακόμη· αν λέγεται ότι οι Αθηναίοι έγιναν καλύτεροι εξαιτίας του Περικλή ή, ακριβώς το αντίθετο, ότι δηλαδή διεφθάρησαν από εκείνον· διότι εγώ, τουλάχιστον, αυτά ακούω, ότι δηλαδή ο Περικλής έκανε τους Αθηναίους οκνηρούς, δειλούς, φλύαρους και άπληστους, διότι πρώτος εισήγαγε την πληρωμή μισθών στους πολίτες για τις υπηρεσίες που προσφέρουν στην πόλη...”

Πλάτωνος, Γοργίας, 515 e

ΠΗΓΗ 3

Στην κωμωδία του Αριστοφάνη “Σφήκες”, ο Βδελυκλέων καταβάλλει ιδιαίτερη προσπάθεια προκειμένου να γλιτώσει τον πατέρα του, Φιλοκλέωνα, από τη μανία που είχε να δικάζει.

Βδε: Πατέρα να χαρείς, σ' εμένα πείσου

Φιλ: Σ' ό,τι αγαπάς, εκτός μονάχα σε ένα

Βδε: Και ποιο είναι αυτό;

Φιλ: Μην πεις να μη δικάζω. Αυτό πριν γίνει, ο Άδης θα το κρίνει.

Βδε: Αλλ' αν αυτό τόση χαρά σου δίνει, αντί να τρέχεις έξω, του σπιτιού σου δικάζε τους ανθρώπους εδώ μέσα.

Φιλ: Σάχλες! Πάνω σε τι;

Βδε: Μα πάνω στα ίδια που γίνονται εκεί κάτω. Η οικονόμα κρυφάνοιξε την πόρτα; ένα και μόνο θα της ορίσεις πρόστιμο· σαν τι άλλο κάνεις δά κι εκεί πέρα κάθε τόσο; Πιο λογικά εδώ κιάλας. Ξημερώνει liaκάδα; ηλιαστής στον ήλιο θα είσαι. Χιονίζει; θα δικάζεις πλάι στο τζάκι. Βρέχει; θα μπαίνεις μέσα. Θεσμοθέτης κανείς την καγκελόπορτα μπροστά σου, και μεσημέρι να 'βγεις, δε θα κλείνει.

Αριστοφάνη, *Σφήκες*, στ. 760-775,
μτφρ. Θ. Σταύρου, εκδ. Εστία, Αθήνα 1996⁷, σ. 235

ΠΗΓΗ 4

Βλέπυρος: Εσύ από πού έρχεσαι;

Χρέμης: Από τη συνέλευση.

Βλ: Τελείωσε κιάλας;

Χρ: Ναι, πρωί-πρωί...

Βλ: Πήρες τριώβολο;

Χρ: Μακάρι να το 'παιρνα.

*Μα πήγα αργά και, μα το Δία, δεν ντρέπομαι
κανέναν άλλον εξόν από την τσέπη μου*

Βλ: Για ποιο λόγο;

Χρ: Είχε πολύ κόσμος ...

γι' αυτό δεν πήρα το τριώβολο εγώ κι άλλοι πολλοί.

Βλ: Ούτε κι εγώ θα το πάρω αν πάω;

*Χρ: Από πού; Δεν θα το 'παιρνες ούτε κι αν πήγαινες
όταν για δεύτερη φορά λαλούσαν τα κοκόρια.*

Αριστοφάνη, *Εκκλησιάζουσαι*, 376-391

ΠΗΓΗ 5

Ο δικαστικός μισθός έχει μακρινή καταγωγή: ήδη στην ομηρική πόλη οι γέροντες έβαζαν τους αντίδικους να καταθέσουν μικρά κομμάτια χρυσού, ως αμοιβή της διαιτησίας που ζήτησαν, και αργότερα οι “δωροφάγοι” που κυριαρχούσαν στη Βοιωτία δεν απέδιδαν δικαιοσύνη χωρίς αντάλλαγμα. Γιατί η δημοκρατία θα έκανε διαφορετικά, όταν η θυσία μιας χαμένης ημέρας ήταν πιο βαριά για τους απλούς ανθρώπους; Το ύψος του μισθού, στο κάτω κάτω, ήταν πολύ μικρό: την εποχή που καθιερώθηκε στην Αθήνα και που αντιστοιχούσε σε δύο οβολούς, στην Αλικαρνασσό ήταν ένα ημίεκτον, που άξιζε εφτά φορές περισσότερο.

.....
Το τριώβολο των εκκλησιαστών, ακόμη περισσότερο η δραχμή, ξεσήκωσε πολλές κριτικές. Στην αρχαιότητα, τη δημοκρατία την κατηγορούσαν οι εχθροί της ότι έκανε το πλήθος οκνηρό, φλύαρο και άπληστο· πολλοί νεώτεροι έχουν εκφέρει την ίδια γνώμη. Σ’ αυτές τις κριτικές η απάντηση είναι εύκολη. Είδαμε ποιοι υλικοί και ηθικοί λόγοι δικαιολογούν το θεσμό: έπρεπε να εξασφαλίζει στους λιγότερο εύπορους πολίτες την απαραίτητη οικονομική άνεση, ώστε να μετέχουν στην πολιτική ζωή. Θα ήταν όμως αξιοκατάκριτο τέχνασμα, αν είχε καταστρέψει οικονομικά το κράτος. Αλλά οι οικονομικές επιπτώσεις δεν ήταν τόσο σοβαρές. Σε εποχή όπου ο ημερήσιος μισθός ενός εργάτη ήταν μιάμιση δραχμή, το τριώβολο ήταν απλώς μια μικρή αποζημίωση. Δεν δινόταν άλλωστε σε όλους τους πολίτες: ένα προκαθορισμένο κονδύλι του προϋπολογισμού κατανεμόταν ανάμεσα στις συνεδριάσεις του χρόνου, και το ποσό που προοριζόταν για κάθε συνεδρίαση καθόριζε και τον αριθμό των κερμάτων που θα μοιράζονταν σε όσους έφταναν πρώτοι. Για να πάρει κανείς τριώβολο, έπρεπε να είναι εκεί από πολύ νωρίς, από το “δεύτερο λάλημα του πετεινού”, και να περιμένει ως το τέλος της συνεδρίας, για να αλλάξει το κέρμα με χρήματα. Κοντολογίς, με λίγα έξοδα επιτεύχθηκαν μεγάλα αποτελέσματα. Αλλά, όσο και αν ο εκκλησιαστικός μισθός δεν αξίζει τις κατηγορίες που διατυπώθηκαν εναντίον του, εξακολουθεί να παραμένει αξιόλογη ένδειξη για την αλλαγή που έγινε τον 4ο αιώνα στα ήθη και στο δημόσιο πνεύμα. Δεν είναι πια η εποχή όπου ο πολίτης αφιερωνόταν στην πόλη, χωρίς άλλο κέρδος από την ικανοποίηση που παρέχει η εκτέλεση του καθήκοντος και η συνειδηση ότι συμβάλλει στο κοινό καλό. Τώρα η πόλη πρέπει να καταλάβει ότι δεν μπορεί να υπάρχει παρά ενόσω φροντίζει πρώτα για τα συμφέροντα των ιδιωτών που ασχολούνται μ’ αυτήν: για να πετύχει από τους πολίτες τη συνδρομή που χρειάζεται, πρέπει να πληρώσει.

G. Glotz, *Η Ελληνική “πόλις”*, σσ. 260, 341

Αφού μελετήσετε τις πηγές 1, 2, 3, 4 και 5:

- Να κρίνετε τις απόψεις του Πλάτωνος και του Αριστοτέλη σχετικά με τις συνέπειες καθιέρωσης του “δικαστικού” μισθού από τον Περικλή.
- Να σχολιάσετε τον τρόπο με τον οποίο ο Αριστοφάνης αντιμετώπισε στις κωμωδίες του τον “εκκλησιαστικό” μισθό και τη δικομανία των ηλιαστών.

Συνθετική - Δημιουργική Εργασία

“Βουλή και Εκκλησία του Δήμου υπάρχουν σε όλα τα πολιτειακά συστήματα και ο ρόλος τους στη διακυβέρνηση του κράτους και η κοινωνική προέλευση των μελών τους προσδιορίζεται και προσδιορίζει το χαρακτήρα του καθεστώτος”.

A. Ραμού-Χαψιάδη, *Από τη φυλετική κοινωνία στην πολιτική*, σ. 124

Με βάση το παράθεμα, τις ιστορικές σας γνώσεις και τη βοήθεια σχετικής βιβλιογραφίας να συγκρίνετε το πολιτειακό καθεστώς της Αθήνας και της Σπάρτης και να καταγράψετε τις διαφορές των δύο καθεστώτων:

- σε επίπεδο οργάνων εξουσίας
- σε επίπεδο πολιτικής ζωής / συμμετοχής των πολιτών στα κοινά
- σε επίπεδο ιδιωτικού βίου
- σε επίπεδο οικονομικής ζωής
- σε επίπεδο ιδεολογίας, νοοτροπιών, προτύπων, στερεοτύπων
- σε επίπεδο απονομής της δικαιοσύνης

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

- ◆ *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, εκδ. Εκδοτική Αθηνών Α.Ε., τ. Β, Γ₁, Γ₂.
- ◆ G. Glotz, *Η ελληνική “πόλις”*, μτφρ. Α. Σακελλαρίου, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα, 1981².
- ◆ A. Andrewes, *Αρχαία Ελληνική Κοινωνία*, μτφρ. Α. Παναγόπουλου, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα, 1987².
- ◆ Cl. Mossé, *Αθήνα. Ιστορία μιας Δημοκρατίας*, μτφρ. Δ. Αγγελίδου, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα, 1983.
- ◆ A. Ραμού-Χαψιάδη, *Από τη φυλετική κοινωνία στην πολιτική. Πολιτειακή εξέλιξη της Αθήνας*, Πανεπιστημιακές παραδόσεις, εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα, 1982.
- ◆ Ch. G. Starr, *Η γέννηση της Αθηναϊκής Δημοκρατίας. Η εκκλησία κατά τον πέμπτον αιώνα π.Χ.*, μτφρ. Μ. Καρδαμίτσα-Ψυχογιού, εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα, 1991.
- ◆ W. G. Forrest, *Η γένεση της Αθηναϊκής Δημοκρατίας. Ο χαρακτήρας της ελληνικής πολιτικής, 800-400 π.Χ.*, μτφρ. Α. Παναγόπουλου, Ε. Κόντη, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα, 1994.
- ◆ *Η Αθηναϊκή Δημοκρατία. Μελέτες για το πολίτευμα και την ιδεολογία των Αθηναίων*, Ακαδημία Αθηνών, Δημοσιεύματα της Επιτροπής Ερευνών, 2, Αθήνα, 1995.
- ◆ D. M. Mac Dowell, *Το δίκαιο στην Αθήνα των κλασικών χρόνων*, μτφρ. Γ. Μαθιουδάκη, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα, 1996.
- ◆ D. M. Mac Dowell, *Σπαρτιατικό δίκαιο*, μτφρ. Ν. Κονομή, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα, 1988 (με αναλυτική βιβλιογραφία για τη σπαρτιατική κοινωνία, το πολίτευμα, τους θεσμούς).

Συνθετική - Δημιουργική Εργασία

“Η νεότερη δημοκρατική κίνηση αναζήτησε στην αρχή εμπνεύσεις και πρότυπα στην Αρχαία Ελλάδα και τη Ρώμη. Παρά το γεγονός ότι ο νεότερος θεωρητικός λόγος περί δημοκρατίας εμφάνισε νωρίς ρηξικέλευθες ιδέες και έκτοτε κατέστη αυτοδύναμος και το γεγονός ότι η νεότερη δημοκρατική πράξη δημιούργησε αμέσως πρωτότυπους θεσμούς, η Αθήνα αναγνωρίζεται ως η κοιτίδα της δημοκρατίας. Βέβαια μερικοί ερευνητές δε συμφωνούν στο ότι η Αθήνα έφθασε σε πραγματική δημοκρατία, αφού είχε δούλους και δεν έδινε πολιτικά δικαιώματα στις γυναίκες και στους μέτοικους. Από την άλλη όμως μεριά, ένας αρχαίος Έλληνας δε θα αναγνώριζε ως δημοκρατία μια δική μας δημοκρατία, όπου ο λαός δεν κυβερνάει άμεσα...”.

Μιχαήλ Σακελλαρίου, Η κοινότητα των Αθηναίων και η Αθηναϊκή Δημοκρατία, σ. 11

Να συγκρίνετε τις σύγχρονες αντιπροσωπευτικές δημοκρατίες με την αρχαία αθηναϊκή δημοκρατία και να καταγράψετε και να ερμηνεύσετε τις ομοιότητες και τις διαφορές τους. Η σύγκριση θα στηριχθεί στα ακόλουθα κριτήρια:

- αρχή διάκρισης των εξουσιών
- τρόπος εκλογής των αξιωματούχων, διάρκεια θητείας, δυνατότητα ανανέωσης
- συμμετοχή των πολιτών στα κοινά, ιδιότητα του πολίτη
- μέγεθος / βαθμός της πολιτικής δραστηριότητας και ενδιαφέροντος του λαού
- μέτρα προστασίας δημοκρατικού πολιτεύματος

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

- ♦ Μ. Σακελλαρίου, “Η κοινότητα των Αθηναίων και η Αθηναϊκή Δημοκρατία” στο συλλογικό τόμο *Η Αθηναϊκή Δημοκρατία. Μελέτες για το πολίτευμα και την ιδεολογία των Αθηναίων*, Ακαδημία Αθηνών, Δημοσιεύματα της Επιτροπής Ερευνών, 2, Αθήνα, 1995, σσ. 11-31.
- ♦ Α. Ι. Μάνεση - Φ. Κ. Σπυρόπουλου, *Το πολίτευμα της Αθηναϊκής Δημοκρατίας*, ό.π., σσ. 49-77.
- ♦ Σ. Αδάμ-Μαγνήσαλη, *Η πολιτική παιδεία στην Κλασική Αθήνα*, ό.π., σσ. 195-235.
- ♦ Μ. Ι. Finley, *Αρχαία και Σύγχρονη Δημοκρατία*, μτφρ. Θ. Βανδώρος, εκδ. Ευρύαλος, Αθήνα, 1989.
- ♦ Μ. Ι. Finley, *Η πολιτική στον αρχαίο κόσμο*, μτφρ. Σ. Βουτσάκη, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1996, κυρίως σ. 79 κ.ε. και 141 κ.ε.
- ♦ J. de Romilly, *Γιατί η Ελλάδα;*, εκδ. Το Άστυ, Αθήνα, 1993.
- ♦ Κ. Καστοριάδης, *Η αρχαία ελληνική δημοκρατία και η σημασία της για μας σήμερα*, εκδ. Ύψιλον, Αθήνα, 1986.

Συνθετική - Δημιουργική Εργασία

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και τη βοήθεια της σχετικής βιβλιογραφίας:

- Να εντοπίσετε τις υπάρχουσες ομοιότητες και διαφορές στην απονομή της δικαιοσύνης στην Αθήνα της κλασικής εποχής και στη σύγχρονη ελληνική πολιτεία. [Θέματα προς εξέταση: *δικαστήρια, όργανα, διαδικασία, διάδικοι (δικαιώματα-υποχρεώσεις), ποινές, σκοπός επιβολής των ποινών / αρχές της ποινικής νομοθεσίας*].

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

- ♦ I.E.E., τ. Γ₂, σσ. 536-547.
- ♦ G. Glotz, *Η ελληνική "πόλις"*, μτφρ. Α. Σακελλαρίου, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα, 1981², σσ. 240-270.
- ♦ A. Andrewes, *Αρχαία Ελληνική Κοινωνία*, μτφρ. Α. Παναγόπουλου, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα, 1987², σσ. 251-289.
- ♦ D. M. Mac Dowell, *Το δίκαιο στην Αθήνα των κλασικών χρόνων*, μτφρ. Γ. Μαθιουδάκη, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα, 1996.